

III. DISCEPTATIO CUM SOPHAR. Cap. 20. 21.

1. SERMO A SOPHAR HABITUS. CAP. 20.

Arg. — Sophar aegre fert Iobi expostulationem, quare ad respondentum vehementer impellitur (20, 4-3); a principio enim fixum ratumque esse impii felicitatem non esse nisi *perbrevem*, camque subito atque inexpectato corrure, ita ut neque dignitatis ullius sublimitate, neque divitiarum amplitudine, neque liberorum numero a ruina protegatur (20, 4-10). Idque iure merito. Nam peccatum quod est venenum hausit, unde naturae necessitate perire debet; neque ullo pacto frui poterit divitis male partis; cum dolore illis privabitur (20, 11-16.) Et recte quidem; iniustus enim erat et cupiditas insatiabilis, quare Deus eum afflictionibus satiat, quibus undique grave et bellum infertur et vulnus, cui remedium afferri nequit. Ita scil. ultio in impium devolvitur coelo et terra conspirantibus (20, 18-28). Epiphonema et conclusio enuntiatur v. 29.

Disputationis vero *progressus* maiorque dramatis psychologici explicatio in eo habetur, quod 1^o preces et obtestationes Iobi, immo et sollemnis protestatio vanae cernantur et inefficaces, neque amicos a proposito dimoveant, verum potius ad acerbiores accusations eos propellant; unde gravissima exoritur Iobi patientiae exercitatio; 2^o idem a Sophar propagnatur, at maiore animi vehementia, maiore exaggeratione, cum Iobum esse talem pestem apertius iam declarat; insuper in ipsa probatione clarius proponit, poenam esse interna quadam naturae necessitate cum peccato connexam atque colligatam.

a) Se urgeri ad respondendum 20, 1-3.

Assertione illa et spe Iobi iratus et praccipue monitione addita (19, 29) exacerbatus cum animi excandescentia Sophar respondet v. 2 « *Idcirco cogitationes meae variae succedunt mihi et mens in diversa rapitur* »; — *idcirco* ex antecedentis capitie fine declaratur (cf. *exp. in. Phil. Pin. Cord.*) neque opus est vocem praecognitione quadam ex v. 3 explanari (*Hirz.*), sed quia tu, inquit, talia iactas et minaris, *idcirco...* Ait igitur Sophar, se responsione Iobi animo esse commotum, ideoque ad respondacionem impulsum, simulque vehementem

animi turbationem propter Iobi certam fiduciam non celat. Cur vero animum commoveri sentiat, in priore membro v. 3 explicat; unde hauriat responsum, in altero addit; v. 3 « *doctrinam, qua me arguis, audiam, et spiritus intelligentiae meae respondebit mihi* »; — i. e. audio, audire debo increpatiōne mihi probrosam (cf. *Cord. Cod. Mar. Malv.*); talem enim censem Iobi protestationem et monitionem. At habet, unde et quid respondeat; mens mea, inquit, non caret vera intelligentia; ea responsum mihi suggestur.

Hebr. v. 2 *cogitationes meae reducunt* (*Cord. Malv. V. Cod.* me revocant, *Hitz.*) i.e. ut denuo loqueri et disceptare, me impellunt. Plurique tamen hebrei exponunt *mihi respondent* (*Mar. Pin. Ros. W. Del. Zsch. P. Le Hir. Renan.*), vel *responsum* suggestur; at id liberius est neque adeo ad usum vocis accommodatum. Alterum membrum verti debet: *et propter commotionem in me* (cf. *Cord. Malv. II. Del. Hitz.*). Nam quod alius placet: *et propterea fervor (impetus) est in me* (cf. *Pin. Mar. Ros. W. Hirz. Zsch. P.*), improbandum videtur, quia *רְבָבָה* adhiberi *absolute* nullo exemplo demonstratur, quamvis accentus *mas*, illam acceptiōnem iam suadeat.

Hebr. v. 3 *increpatiōne ignominia meae audio et spiritus ex (ab) intelligentia mea respondet mihi* i. e. mens mea ex vera intelligentia deponit responsum. Igitur, sensu adversativo, uti saepe ex contextu accipitur. Sunt, qui *ab*, ex ut geniti circūlocutionē explicit *spiritus intelligentiae meae* i. e. spiritus meus intelligentia praeditus, plenus (ita *S. Hier., Ros.* qui pro tali usu citat *Nah.* 2, 10; *Prov.* 20, 7; immo *Iob* 6, 25; *W.*), sed talis usus neque probatur, neque hic necessarius est; potius indicat se ex scientia sibi indita, ex naturae rectae quodam sensu (uti *Del. זמַר* v. 2 explanat) et sans ratione ea sibi suggeri sentire, quibus Iobi asserta efficaciter refellat. Hinc parum abest, quod alius placet: *spiritus*, i. e. animus valde iam commotus non ex vehementi ira sed *ex diligentia et prudentia considerationis mea* tibi respondebit (cf. apud *Ros.*). Singularis est *Hitz.* « *et ventus respondet cognitioni meae* » i. e. Iobum reprehendi, quod futile tantum et inania (*ventus*) doctrinæ sapienter ab aliis prolatæ opposuerit. Sed aptior est interpretatio prior, a versionibus et interpretibus communī suffragio commendata, cum v. 4 emphaticè sequatur *hoe scil vel nomine hoc scil ex hebr.*; provocat Sophar ad scientiam; ad hanc provocacionem autem nostro verso praeludit.

Iam antequam progrediamur, obiectio aliqua est solvenda. Sunt enim qui mirentur, excelsae illius ac certissimae spei, quam Iobus 19, 23-29 professus sit, nullam fieri ab amicis mentionem, effatum immo illud, quod nos maximi esse momenti statuimus, negligi penitus in disputacione progressu et a Iobo et ab amicis, unde de ipsa interpretatione dubium movent (cf. *Hirz. B.*). At immerito. Nam, ut statim de Sophar dicamus: 1^o fini *ultimo* ad quem Iobus provocaverat et spei conceptae statim v. 4 sarcastice opponit id quod *ab initio* et per omnia tempora fixum et inconcussum sit essequere debeat scil. impios corrue; haec sententia scil. altissime eius menti inhaeret, quare 2^o ex animi tali dispositione facile fluit, cur apud se statuat, nullam aliam rationem habendam esse assertionis Iobi, sed totis

viribus insistendum opinioni praeconcepta. Sicut igitur 3^a ceteras quoque Iobi rationes fere spernunt, non refutant (v. g. impios propere degere, bonos calamitatibus publicis percuti; non solius iustitiae vindicativaes in mundi gubernatione esse rationem habendam), ita hanc quoque fastidioso silentio ab illis premi quis iure mirabitur? Immo facile fieri potuit, ut propter animum praecudicata opinione occupatum ne sensum quidem Iobi vel attenderent vel bene attingentur. Poterant spem illam tamquam hominis contumacis delirium spernere, quam expectationem cum conditione Iobi praesenti satis superque convelli viderent, ne verbis illam destruerent, facile supercederunt. Idque eo magis, quia 4^a cardo disputationis in eo vertitur, utrum Iobus patiatur innocens an impius; suo dogmate imbuti et hoc uno occupati, nullatenus concedunt, innocentem affligi; quare *omissa conclusione ulteriore* quam Iobus ex sua integritate intulerat, ad *fundamentum* redeunt; volunt enim Iobi assertum evertere, innocentem quoque calamitates immitti; quod si evicissent nocentem pati, Iobi spes utique insignis esset hallucinatio.

Neque verum est, quod assurunt, hanc spem abire ex carmine nullo prorsus vestigio in ipso Iobo relicto. Praecclare enim rem *Sanctius* iam perpendit: «(haec una cogitatio) fecit, ut novum institueret decidi genus, quasi exhilaratus illustratione nova et ad quamcumque subeundam aleam magis quam antea confirmatus. Adde quod ab hoc loco ad finem usque libri alter se habet Iobus, prius prius. Neque enim luget aut queritur, quasi aegre ferat torqueri se vehementer, cum tamen non esset levior extrema vexatio, sed tantum est enumeratio malorum, quae pertulerat, ita tamen, ut in athleta fortissimo nullus appareat languor, nulla desperatio aut mortis desiderium. Confortavit enim et exhilaravit patientis animum spes certa resurrectionis, quam eo oraculo, in quo ab amicis urgebatur angustius, ex divina revelatione conceperat» (ad 19, 25).

b) Impii felicitatem esse per breve 20, 4-10

Aperta allusione ad *ultimi temporis* spem a Iobo prolata (19,23) Sopher ad omnium rerum *initium* et ad constantem ab initio experientiam provocat v. 4 «Hoc scio a principio, ex quo positus est homo super terram: v. 5 quod laus impiorum brevis sit et gaudium hypocrita ad instar puncti»; — maiore vi et stomacho cum Iobo expostulat in hebr. *scisne hoc ab aeternitate* i. e. debebas tamen scire hoc tamquam aliud ab aeterno statutum, aeternis rationibus immobiliter innixum, quod semper valuit et factum est a prima hominis conditione usque nunc, scil. laudem i. e. impiorum statum florentem, honoribus

opibusque ornatum, vel ex hebr. impiorum iubilum (gaudium, exsultationem *Malv. Mar.*) esse a propinquu i. e. minime *diuturnum*¹ et *secelesti lactitiam* momentaneam, ad momentum (hebr.). Est impiorum felicitas et iubilatio a parvo tempore retro, non a multo tempore fundata (*Malv.*) neque diu extenditur; initium et finis inter se valide sunt propinqua.

Sententiam tritam Sophar cum fuso quodam oratorio exornat atque exaggerat, id scil. valere pro omni impio, etsi sit vel videatur potentissimus et felicissimus; unde v. 6 «si ascenderit usque ad coelum superbia eius et caput eius nubes tetigerit, v. 7 quasi sterquilinum in fine perdetur et qui eum viderant, dicent: ubi est? — sumnam effert exaltationem, ut imam ruinam illustret; cf. Ps. 36, 20; 35, 36; in hebr. *sicut sordes sue in perpetuum perit*; rem vehementius textus hebr. proponit: hominem interire *sicut sterces eius*; sumnam superbiam ignominia summa et nullo modo reparanda subsequitur; illius usque ad nubes exaltationem *subitanus* excipit interitus, ita ut omnes mirentur *ubi est?*; perit florentissimus ille, nullo vestigio relictus.

Uti disputantibus accidit, qui argumentorum penuriam verbositate et eiusdem rei iterata amplificatione supplant, ita Sophar cum voluptate quadam in eadem re variis modis illustranda immoratur, neque immerito Iobi casum depingere velle censetur; urgat *fluxam lactitiam*; v. 8 «velut sonnum avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna»; — in hebr. *ut somnum avolat et non invenietur..* i. e. dispar adeo celeriter et facile et evanescit, ut visio nocturna i. e. somnum; cf. Ps. 72, 20. Is. 29, 8. *S. Thom.* explicat: «dat intelligere, quod casus impiorum sit irrecuperabilis»; *Pin.*: «non plus (inquit) impiorum felicitas durabit, quam sommii aliquius voluptas, quae, ut non est vera nec solida, ita evanescit effissime; nam expergescutus homo nihil illius capit, nihil invenit» etc. Ruinam porro delineat v. 9 «oculus, qui cum viderat, non videbit neque ultra intuebitur cum locus suis»; — in hebr. *oculus eum vidit et non addet*, i. e. iam non eum videbit; bene *Pin.*: «ille eminentius splendor et gloria rerum mundanarum in transcurso tantum et raptim pascere potest oculos, neque enim possumus aliter quam per transennam praetereuntes strictim aspicere florentem impium. In quo latet amplificatio quaedam brevitatis felicitatis impiorum»; ad alterum membrum cf. 7,10.

Ruinae vero ipsius etiam filii implicantur v. 10 «filii eius atterentur egestate et manus illius reddent ei dolorem suum»; — i. e. opera, quae fecit, scil. quae manibus perpetrantur (cf. *Greg. Thom. Pin. Mar. Men. Tir.*), haec opera ei dolorem afferunt et moerorem; vel ulciscentur

1. Cf. similes locutiones Prov. 7, 19. 1er. 23. 23. Dan. 2, 47.

eum mores ipsius eique poenas infligunt, quia scil. talia patiuntur damna, qualia alii intulit (*Cord.*); vel clarius ex hebr. *et manus eius reddent opes eius* (cf. *Pin. Mar. Hitz.*) i. e. bona acquisita reddet; amittit illa, quia ab eo recedunt.

Hebr. explica: *filius eius frangentur pauperes* (deprimentur, ita ut fiant pauperes); ita optime *vulg.*, ita *Syrus*: « *frangentur paupertate* » hebr. *בָּשָׂר* interpres sunt; erit igitur legendum *בָּשָׂר* (cf. *תְּלַבֵּד* 1 Sam. 2, 30 *Hitz.*) a verbo *בָּשָׂר*. Ez. 29, 7. Eccl. 12, 6. Haec enim explicatio optimè contextui congruit et v. 19 valde commendatur. Ab ea proxime absunt, qui vertunt *filius eius affligent miseri* (pauperes) i. e. *filius eius in statum adeo miserum redigentur*, ut vilissimi quicque eos opprimere et contumeliam afficeret et audeant et valeant (cf. *Vav. Ros. W. Hitz.*); consentiunt LXX *τόντος οὐδένας ξένοντος*; et *vet. lat.* « *filios eius disperdat impius* »; sim. *Chald.* et faveat textus masor. *בָּשָׂר* si *בָּשָׂר* = *בָּשָׂר* accipitur (quod tamen vix caret incommmodo). Alii demum verbo *בָּשָׂר* insistentes explicant: *filius eius egenos placabunt* (demulcent, demerebunt) i. e. vel ad tam vilem sortem decident, ut ipsos pauperes implorent, illorum favorem ambire cogantur (*Malv. Cod.*), vel illos tenues, quos impius pater diripuerat, placare studebunt (*Del. Zsch. P. Le Hir. Renan*); sed hoc nimis artificiosum appareat, neque lectio mensor tantum esse potest auctoritatis, ut prae illa prima versio relinquatur. In altero membro opes dilabi et elabi e manibus impiorum dicuntur; vel *filius eius divitias rapini et oppressionis acquisitas restituere cogentur* (cf. *Mar. Calm. W. Del. Zsch. Hitz.*). Ita *בָּשָׂר* apte intelligitur de *opibus, divitiis*, in quibus robur quasi et *potentia* consistit, vel quae generatim *labora* et *opera* adhuc hinc acquiruntur. LXX *בָּשָׂר* (vel *בָּשָׂר*) in significazione *laboris, oneris molesti* accepisse videntur; ita quoque *vet. lat.* et *Hier.*

c) Peccatis necessario pari ruinam 20, 11-16.

Talia vero ei iuremerito eveniunt, immo *necessitate* quadam inclutabilis, qua culpac per se ipsas generant poenas. Quare Sopher necessarium illud atque arctissimum effert, *vinculum quod inter peccata et ruinam existat*, ita simul declarans, quomodo ab aeterno, ipsa scil. rerum natura et ordine necessario fixum sit atque constitutum, ut sua subsequatur scelerata poena. Hunc vero nexum ita adumbrat, ut primo dicat, peccata ossibus inhaerere et ne in sepulchro quidem quietem concedere; v. 11 « *Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiae eius et cum eo in pulvere dormient* »; — scelerata enim intimam hominis natu ram pervadunt, cum illa coalescent quodammodo neque in sepulchro ab eo discedunt, quatenus maledictio scelerum ipsa cadavera comitatur. Fataliter igitur unionem, quam impius cum peccatis init peccatorumque sequelis, graviter delineat.

Eodem modo intelligendus est textus hebr., quem vertes: *ossa eius impleta sunt absconditis scil. sceleribus, quae alios celare studuit* (cf. *Mar. Pin. Malv. Cod. Vav.*

W. Hitz. P. Le Hir. Renan); *vitia enim intelligi patet ex verso sequenti et ex locutionibus similibus Ps. 18, 13; 90, 8 (hebr.). Vocem בְּנֵי S. Hier. dupliciter vertit, fortasse respiciens ad LXX et *vet. lat.* « *ossa eius repleta sunt inventus eius* ». Eodem modo aliqui recentiores acetatem juvenilem et robur (cf. בְּנֵי 33, 25; Is. 34, 4. Ps. 89, 46 et בְּנֵי adolescents) intelligent (cf. *Malv. II. Hitz. Del. Zsch.*), eum scil. morte abripi, cum adhuc ossa eius plena sint robore juvenili, in flore aetatis. At perperam. Nam a) cum v. 10 dicatur, quid post impii ruinam filii eius et opibus sit eventurum, iam non iterum aliquid de ipso impio quasi posthominio addi potest, nisi rerum ordinem turbare volueris; b) cum v. 10 *florum* mentio fiat, vix nunc acetatum vel robur *adolescentis* exspectaveris; c) neque sequentia saitis apte adiungenterentur.*

Iam enim latius explicat, quomodo ossa eius impleta sint vitiis, scil. quomodo venenum hauserit haustumque (quia *dulce erat*) sub lingua absconderit, refinerit, demum palato et visceribus intulerit, quo facto utique venenum expertus est rem pernicioissimam. Proponit, ut *Calm. notat*, allegoriam hominis bibentis virus, cuius sapor sit dulcis, sed quod viscera saevissime depascatur. Ita v. 12 « *cum enim dulce fuerit in ore eius malum, abscondet illud sub lingua sua* »; — ut eo delectetur, sapore dulcem sugat et sorbeat; pergit describere hominis voluptatem, quam in malo percipit v. 13 « *parcat illi et non derelinquit et celabit in gutture suo* »; — i. e. serval illud dulce venenum, nullo modo vult illud eiencere, sed potius retinet et condit in medio palati sui (hebr. cf. *Mar. Malv.*); *parcat* i. e. non continuo traicit in stomachum, ut puerulus saccharum in ore servat dulcoris gustandi causa. Bene *Vav.*: « *similiter enim hunc facere (ait)*, ac si quis gustata semel suavitate cibi, id quod inseruit in os, contineat diu ac palato subiiciat, admotumque volvat, revolvat mandando, quo esitet iucundius maioresque voluptatis sensum percipiat ».

Hi duo versus 12.13 possunt (idque melius) ut protasis explicari, eni apodus v. 14 subsequatur: v. 14 « *panis eius in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus* »; — i. e. cibus quem sumpsit, pravitas illa ac malitia quam fovit, demum in virus amarissimum vertitur, viscera eius depascitur; virus, *fel viperarum in medio eius* (hebr.).

Tale venenum dulce erant v. g. divitiae male partae; sed male ei cedent: venenum ex effectu reprehenditur; v. 15 « *divitias quas devoravit, exomet, et de ventre illius extrahet eam Deus* »; — maxima cum aviditate cibos ingurgitavit; brevis voluptas, quam molestissima vomendi necessitas excipit, ita ut multo maiore cum dolore, quam fuerat voluptas in deglutiendo, evomat. Quo poenae timorem ac magnitudinem augeat, Deum ostendit vindicem, qui quasi novas vires veneno subministret ad hominem cruciandum; vel ut bene *S. Thom.*: « *divino iudicio per quandam violentiam ei auferuntur; quas rapaciter acquisi-*

vit, cum abominatione perdet » (cf. *Pin. Cord.*) vel « extorquebitur ab iniquo, quod iniuste abstulerat » *Phil.*

Rebus omnibus cum ignominia dedecore spoliatus (*eovemt*), quid aliud poterit exspectare nisi mortem? uti in Iobi fatis cernitur, quae a Sopher acerbe tanguntur. Denno causam praemitti, effectum subiungit; v. 16 ex hebr. *venenum aspidum sugit et occidit eum lingua viperae*; serpentes enim mordent exerta lingua, morsu venenum sanguini infundunt, unde ad speciem *lingua vulnus letale infigit*¹. Ex hebr. ψνχ explicatur versio lat. « *caput aspidum sugit et occidet eum lingua viperae* »; — explicant: pessimum ac exitiale venenum, quod habet aspis in capite (cf. *Tir.*); sed ψνχ certe h. l. est *fel* (venenum), uti vox in vers. *vulg.* explicatur Deut. 29, 18; 32, 32, 33. Ps. 68, 22. Ier. 8, 44; 9, 15; 23, 15. Lament. 3, 5, 19; vel *amaritudo* in *vulg.* Os. 10, 4. Am. 6, 13.

Simile quid certe deprehenditur Eccl. 25, 22, ubi pro versione: *non est capit nequius super caput colubri* explicandum erit: non est venenum nequius veneno colubri et *non est ira super iram mulieris*. Est autem ψνχ: « *herba venenosa, velut circuta vel centaurium, interdum de veneno in universum, origine incognita* » (*Furst C.*). In comparatione (*sugit*) hac uti etiam in antecedentibus v. 14 *virus aspidum* vel generatim pro veneno exitiali ac letifero accipendum erit, cum ceteroquin notum sit, serpentum virus non nocere in stomachum si traiciatur, nocere tantum, si sanguini et venis inspergatur; vel dicendum, id in comparatione oratoria et ad vulgi captum accommodata negligi posse. Exhibet scilicet impium dupli veneno mortifero item, qui igitur certissimum atque horrendum mortis supplicium subiicit. Ita allegoriam a v. 12 inceptam absolvit.

d) Impium esse diris prosequendum 20, 17-22.

Sopher declamatione sua incensus imprecacione impium prosequitur eum, qui non statim morte crimina sua luere cogiturn. Animum pandit commotum et impii afflictiones approbantem. Ita v. 17 « *Non videat rivulos fluminis, torrentes mellis et butyri* »; — etsi non statim morte acerba puniatur, caret saltem vita eius omni suavitate, nullo modo opibus ac divitiis fruatur, licet « *prosperitatem more rivi affluentem et rerum delectabilium copiam instar fluenti mellis ac butyri exuberantem obtineat* » (*Cord.*).

1. Iam Plinius notat: « *viperae dentes gingivis conduntur; haec eadem praeognans veneno, impresso dentum repulsi virus fundit in morsus* » (14, 37). Cf. Ps. 439, 4 *acquerunt linguas suas sicut serpentis, venenum aspidum sub labiis eorum.*

2. Verbit *Sym.* γόλη, ἀπειδῶν.

In hebr. *ne videat* (cum voluptate sciilicet unde 2) *rivos, flumina, fluvios mellis ac butyri* (vel *fluenta flaviorum mellis*); ad metaphoram cf. Num. 13, 28 (terra) revera *puit lacte et melle*¹; Ex. 3, 8, 17; 13, 5; 33, 3. Lev. 20, 24. Num. 14, 8; 16, 13. 4*. Deut. 6, 3; 11, 9; 29, 9; 27, 3; 31, 20; Ios. 3, 6. Ier. 11, 5; 32, 22. Ez. 20, 6, 15; sim. Ios. 3, 18 (et similes poetarum locutiones cf. apud *Cord.*). — Iam pergit Sopher (forma orationis mutata) describendo et *practicendo*, impium non modo nullis bonis esse fructurum, sed omnia cum dolore amissurum; v. 18 ex hebr. *reddens laborem* (id quod labore suo acquisivit, etiam perde) et *non devalorabit* (non fracturi), secundum *opes permutationis eius* (opes, quas emendo, permuto, acquirendo nactus est, cf. *Mal. II. Del. Zsch. Hitz. Le Hir.*) et *non consultabit* i. e. non licet ei potiri et frui opibus ita, sicut illarum copia id promittere videtur. Hoc tamen membrum ab aliis alter virtutis: *secundum multitudinem acquisitionis (possessions) eius non detectabitur* i. e. quantumcumque sit possessio eius, non illa gaudeat; sensus fore idem, sed verba hebr. liberius accipiuntur; alii: *restituens sicut opes permutationis eius*, i. e. quas restituere, compensare debet (cf. *Mar. Cod. Mal.*); sed durum videtur, verbum suppleri ex priore membro, cum aliud incisum iam sit interiectum; insuper molesta crearetur tautologia. Alii: *sicut (opes) acquisitionis eius, ita et merces eius (Hier. W.)*; sensus quidem bonus, at liberius verba redduntur, neque enim γόλη vel ἀπειδῶν scribitur.

Interpretatio *vulg.* ex textu hebr. facile declaratur: *primum restitutio laboris de expiatione intellecta est; lectum γόλην καὶ* (cf. *Vav.*) *forma passiva; denum non consultabit* = *secundum sensum de patienti tolerantia est expressum. Verbum γόλη dicitur*: Prov. 7, 18 *fui redditum Hier.*

Sed v. 18 « *luet quae fecit omnia, nec tamen consumetur; iuxta multitudinem adinventionum suarum sic et sustinebit* »; — i. e. immo ad talis impii (v. 17) punitiōne pertinet, ut poenas luat acerbas, nec tamen iis extinguitur, quo diutius det impietatis poenas; pro tali enim mors cito adveniens minime foret dignus quem meruit cruciatus; ex numero scelerum consequens est, ut diu, per longum tempus afflictiones perforat².

Impius iure tali sorti subiicitur; v. 19 « *quoniam confringens nudavit pauperem; domum rapuit et non aedificavit eam* »; — i. e. oppressit, confrigit (hebr.) pauperes, eos dereliquit, omni ope destituit

1. Enucleatus et subtilis ingenio, uti solet, at forte nimis artificiose S. Thom. metaphoram et verba premit: « *meli officio apum ex floribus colligitur, butyrum vero ministerio hominum ex lacte domesticorum sumitur; unde per mel possit significari quodcumque bonum delectabile proveniens absque industria hominum; per butyrum autem designatur aliquod bonum delectans ex studio humano proveniens. Torrens autem subito et ex insperato superveniens in flumine abundantiam designat proper aquarum multitudinem; in rivulis autem distributio bonorum designatur... Datur ergo intelligi, quod bonum secundum Sopher sententiam suavitatis bonorum provenient abundantanter et ex insperato, tum ex providentia divina sine humana industria, tum ex humano ministerio, secundum tamen quandam ordinatam distributionem».*

2. Sensus de se est aptus et ad Iobi sortem ex mente Sopher factus. At verba hebr. in primo et ultimo membro non sine violentia ad talēm sensum trahuntur; quae subsequuntur, explicationem priorem ex hebr. omnino confirmant, quia de bonorum rapina et possundi cupiditate sermo texitur.

(hebr.), vel omnibus spoliavit ; domum *alienam* diripiuit, alienas fortunas invasit (*Cord. Mar.*), domum scil. in quam nihil neque operae neque impensae contulerat (*Vav. Pin.*). Qui sensus optimus est.

Alii : domus rapuit nec unquam injuriam reparavit (*S. Thom.*; apud *Pin.* *W.*). Alii : domus rapuit, sed illas sibi retinere, exornare non poterit ; illas suo scelere sibi destruxit (*Cod. Hirz. Del.*) ; habet enim hebr. *rapuit dominum et non aedificabit eam*. Sed ratio, quae sequitur v. 20, priorem interpretationem, qua *רָעַיְתִּי* ut praeteritum accipitur, commendat. Effertur scil. cur aliena rapuerit.

Rapuit, quia insatiabili cupiditate urgebat. Ita v. 20 ex hebr. *quia non cognovit requiem in ventre suo; in desiderio suo non effugiet i. e. in ventre, sed inferiorum hominum commotionum (cf. 15, 2 hebr.) nullam experitur tranquillitatem, continuo avaritia et cupiditate impellitur, uritur (cf. *Malv. Cord.*), nunquam enim cupiditas expletur (*Men.*). Membrum alterum bifariam explicat ; aut : quidquid desiderabat, sibi arripiuit, effugere, evadere quidquam non permisit (*Schultensius*, *Poli synops. Hirz.*) aut, quod omnesse sequuntur : cum eo quod sibi est desideratissimum non evadet ; ita ut poena cupiditatis et avaritiae subiungatur : nihil prorsus ruinae eripiet, ne desideratissimum quidem servabit, retinebit (cf. *Mar. Malv. Pin. Ros. W. Hirz. Del. Zsch. P.*). Apta explicatio et versus subsequens eadem ratione conformatum est.*

Facile adnectitur v. 20 « nec est satiatus venter eius; et cum habuerit, quae concupierat, possidere non poterit » ; — voracitatem et cupiditatem denuo effert, poena convenientie subiuncta. Perspicuum est, Sophar alludere ad largas Iobi possessions, quas veluti avaritia immensa corrasa notat. Ita v. 21 « non remansit de cibo eius; et propriece nihil permanebit de bonis eius » ; — clarius ex hebr. *nihil fuit residuum voracitati eius* i. e. nihil poterat effugere eius voracitatem, omnia avide sibi ingurgitavit (*Men.*) ; iam ingluvies eius punitur : *ideo non durabit eius bonus* (hebr.), status prosper. Quomodo haec felicitas permanere non possit, explicat v. 22 « cum satiatus fuerit, arctabit, aestuabit, et omnis dolor irruet super eum » ; — i. e. etsi illi bonis impleri concedatur, tamen media in abundantia angustii, terroribus et omnium dolorum genere cruciabitur ; cf. 15, 20 et seq.

Neque ab hoc sensu abest hebr. *cum implebitur sufficiencia eius, angustia erit ei, omnis manus laborantis veniet in eum* (*Mar. Malv. Pin. Cod. W. Hirz. Del. Hirz. P.*) i. e. cum in abundantia se versari putet, iam ipsi angustiae adstant, et fastigio ruit felicitatis; dein unum afflictionis genus affert : pauperes, miseros, quos oppressi, eum invadent, injuriari ulicentur : illorum manus contra eum vertuntur. Alii *רָעַיְתִּי* explicant = *לִפְנֵי* miseria, labor i. e. omnis vis laboris et miseria irruet in ipsum ; ita iam LXX accepisse videntur et *vet. lat.* « omnis necessitas super eum veniet » et *S. Hier.* (cf. *Pin. Ros. Le Hir.*). At verbum *רָעַיְתִּי* huic non favet, et

revera vilium hominum manus fuisse in Iobum versas, ipse conqueritur (30, 1 et seq.); unde Sophar eius sortem tangit, quare prior explicatio preferenda videtur.

e) *Omnia in eius interitum conspirare 20, 23-29.*

Satiari non poterat impius cupiditate sua illectus. Iam cum sarcasmo ei ingerit Sophar, eum demum satiandum fore ira Dei et furore. Ita v. 23 ex hebr. *sit, ad implendum ventrem eius mittat in eum furorem irae suae et pluat super ipsum cibum suum*, quo demum satietur, i. e. pluat cibum furoris, poenas (cf. *Mar. Ros. W. Hirz. Zsch.*) sicut Ps. 10, 7 : pluet super peccatores laqueos ; Ez. 38, 22 : ignem et sulphur pluam super etc., quacum interpretatione salis congruit, quod in vulg. habetur v. 23 « Utinam impleteur venter eius, ut emitta in eum iram furoris sui et pluat super illum bellum suum » ; — nam si Deus bellum alicui inferre dicitur, poenas certe infligit secundum illud : ignis et sulphur et spiritus procellarum pars calicis eorum (Ps. 10, 7). Cum irrisione igitur Sophar exoptat, ut demum impii ingluvies expletar, ut doloribus satietur, quia opibus non potuit. Haec quoque est acerba allusio ad Iobi fatum, qui se a Deo impleri amaritudinibus lamentatus est (9, 18), se saturatum afflictione et miseria (10, 15) profiteretur, Dei iram in se multiplicari, Dei poenas in se militare, Dei furorem in se collectum esse asseruit (10, 17; 16, 10, 14, 15; cf. 6, 4; 7, 14; 19, 10).

Verisimilium est, *Hier.* legisse בְּלֹתְבָדֶה בְּלֹתְבָדֶה pro בְּלֹתְבָדֶה¹, uti Syrus quoque habet : et pluet super eum in pingua sua. Textum hebr. etiam vertunt : et pluat super ipsum in carnem suam (cf. *Mar. Malv. Ros. Del.*) in viscera sua (*Hirz.*) et revera vox רָעַיְתִּי Soph. 1, 47 corpus, caro, viscera (?) explicanda est. Sensus super eum in carnem eius i. e. ita ut pluvia Dei poenarum eum penitus pervadat et interiora impletat, emphaticus quidem est, attamen nominil turgidus, potius desideramus edoceri, quid Dominus pluat in eum. Quare *Hier.* versio sensum bene proposuit. Bene *S. Thom.* : « in hoc modo dicit pluat designat malorum abundantiam; quod bellum dicit, ostendit, quod mala non inferuntur ei ad correctionem, sed per modum exterminii, quo hostes perduntur ».

Impium vero Deus ita persecutur, ut si forte unum periculi genus effugerit, in aliud certissime incurrat ; ita v. 24 « fugiet arma ferrea, et irruet in arcum aereum » ; — i. e. si effugerit arma ferrea, traiiciet eum arcus aereus (hebr. cf. *Mar.*). Locutio proverbialis esse videtur

1. Vel fortasse eandem lectionem retulit ad vocem בְּלֹתְבָדֶה *pugna* ; cf. *Ind. 5, 8*. Cum *Hier.* interpretatione fera consentit Glossa hebr. quam affert *Fürst* (C. p. 600) ad lobi locum : « in aucto certaminis בְּלֹתְבָדֶה ». B. vocem communiorum substitui : « terrores » cf. 18, 11; 24, 17; 27, 20. Sed mirum foret, si pro voce usitata alia difficile et obscura fuisset textui inserta.

(cf. 6, 16). Idem est, quod legitur Is. 24, 18: *qui fugerit a voce formidinis, cadet in foream; et qui se explicaverit de forea, tenebitur laqueo;* cf. Ier. 48, 44; Am. 5, 19.

Iam describit, quomodo impius Dei sagitta transfixus morti succumbat; ita exsequitur alterum v. 24 membrum; v. 25 « *eductus et egrediens de vagina sua et fulgorans in amaritudine sua; vident et venient super eum horribiles;* » — propter *vaginam*, credo, multi hic *gladium*¹ supplent (S. Greg. Mar. Malv. III. Pin. Cord. Men. Tir. Calm. Le Hir), at immerto, cum neque necessarium si neque ad v. 24 satis concinne. Bene S. Thom. nuxum cum antecedenti perspectivit: « *exponit autem consequenter huius arcus processum: eductus, egrediens de vagina sua, supple est arcus ille.. et eius effectum ostendit, subdens et fulgorans in amaritudine sua,* sicut enim fulgor de supernis et subito et cum violentia et claritate venit, ita illa ultio infernit peccatori a Deo ex improviso cum tanta violentia, quod resisti non poterit, et cum tanta claritate iustitiae, quod excusationi locus non erit, et ex hoc peccator replebitur amaritudine ». Arcus fulgorat *in amaritudine*, quia fulgor eius fatalis evadit impio, quia vulnus letale, mortem amaram infert; terrores mortis irruentes turmatim et cum impetu bene verborum accumulatione depiciunt. Ceterum iam LXX et *ret. lat.*: « *vulneret eum sagitta aerea, pertranscat corpus eius iaculum.* » Eo magis de arcu et sagitta interpretandum erit, quia Iobus se sagittis Domini transfixum confessus est (6, 4; 16, 13; cf. 34, 6), quod Sophar respxisse *Caietonus* iam merito asserit, quem properea *Pineda* frustra carpit.

Hebr. verte: *edixit* (Deus scil. sagittam, arcum tetendit, sagittam emisit) et *egreditur de corpore* (sagitta, transfossus est impius, ita ut sagitta exeat e corpore: penitus transfixus est) et *fulgor de felle eius* (fulgor tropice dicitur hic de sagitta coruscante, de ferro polito, ut alibi de gladio Deut. 32, 41; fellis igitur vasculum sagittae est transfossum; inde sagittae fulgor eminent), *abit* (impius perit), *super eum terrores* (mortis horrores irruunt super eum). Ita hebr. intelligunt Cod. Malv. V. W. Del. Zsch. Hirz. P. Renan. Et merito de *sagitta* explicant, de qua proxime sermo erat. Verba quoque ad id apta sunt: *נִפְלֵא* quidem saepa de gladio e vagina educendo et stringendo dicitur, attamen etiam generali significatione invenitor v. g. Ruth 4, 7, 8; Ps. 129, 6; unde hic ex contextu apte ad sagittam transfertur. *Aries gladii nudati fulgor* dicitur (cf. Ez. 21, 10, 15) vel *hastae* (Nah. 3, 3, Hab. 3, 11) vel *iaculum, sagitta* (Zach. 9, 14) ut *fulgar iaculum eius*, quod prorsus est ad locum nostrum: *נִפְלֵא נִפְלֵא*. Dubium esse potest, ad quid *נִפְלֵא* referendum sit; potest enim coniungi cum antecedenti: *fulgar de felle eius prodibit* (cf. apud Malv. Cord. W. Zsch.), vel potest ad sequentia ad « *terrores* » trahi (*vidyl. Mar. Malv. Cod. Pin. Del.*), cum numerus singularis ex usu hebr. non obstet; nos (cum Bos.

1. Immo in ipsum textum inserebatur; cf. Phil.; habetur quoque in bibliis Sixti V et Compluti. Sed bene nota Lucas Brug.: non addas *gladius*, quod quidam.

Hirz. Hirz.) interpretationem praferimus magis emphaticam, quae brevi et inciso loquendi generi, quod hoc in loco observatum velis, magis congruit; insuper *נִפְלֵא* eodem sensu praegnanti habetur 14, 20; 16, 23.

Interpretatio S. Hier. in eo differt, quod *בָּגָד vaginam* reddidit uti Chald. מַחֲקָה ex theca eius (vel potius a *בָּגָד* derivavit, quam vocem alibi tamen *dorsum, corpus*, cf. Prov. 10, 13; 19, 29. Is. 30, 6; 51, 23 explicit); videtur *vaginam* de involucro arcus v. 24 intellexisse, ut revera Latini quoque *tulam vagina nudare* dicunt.

Porro ultiorem divinitus immissam prosequitur v. 26 « *omnes tenebrae absconditae sunt in occultis eius, devorabit eum ignis, qui non succenditur, affligetur relictus in tabernaculo suo;* » — i. e. omnia malorum genera servantur illi, ut propter eius occulta sclera eum affligant; ignis, non terrenus, non ab hominibus succensus, sed coelitus illapsus (*Bash.*) bona eius domosque devorabit, ipsumque amburet, ulceribus et febrium ardore cruciabit (cf. 1, 16); denum ab omnibus derelictis afflictiones solas habet comites, quibus tortuerat. Iterum oratio ad Iobii casum conformatur. *Occulta eius* exponunt vita (cf. 20, 11; Mar. Malv.); id quod magis ad rem, quam quod alii malunt: in ipsis etiam latibus, quae exquirat, ipsum manere et quasi condi pro ipso funesta omnia et extititia (Pin. Cod. Sa. Men. Var. Calm.). Tenebrae metaphora usitata recte dicuntur ad malorum cumulum significandum; recte etiam dicuntur *conditare in peccatis calamitates*, cum peccatis procreent et cum iis nexus necessario sint coniunctae (— id quod Sophar praeprimis urget, cf. 20, 11 et seq.), sed fere putidum est dicere, eas abscondi in latibus pro impio, cum latibrae omnes caliginosae sint, vel quomodo novae calamitatis impium fugitiuum in latibus exercant, nullo modo indicetur.

Verum recentiores communiter *occulta eius* de thesauris interpretantur, quibus devastandis et diripiendis omne malorum genus servatum sit (cf. W. Del. Hirz. P. Le Hir. Renan), vel pro quibus ei depositum sit omne genus anxietatum et misericordiarum (*Ros.*), vel in quibus tamquam iniuste acquisitis, sicut in peccatis, omne infortunii genus lateat (Hirz.), quod ultimum proxima ad verba *vidyl.* accedit. Ultimum membrum propter *נִפְלֵא* varie vertunt: *vel depascat ignis residuum in tentorio eius a נִפְלֵא* (W. P. Hirz. Del. Le Hir. Renan); sed *נִפְלֵא* ignis gen. fem. est, ut modo in *נִפְלֵא נִפְלֵא* cernitur; vel *affligetur residuum* i. e. non tantum impius, verum etiam filii eius calamitate percellentur (niphal verbi *נִפְלֵא* quod tamen alias *נִפְלֵא* effertur) vel melius: *male habet* (qal *נִפְלֵא*; Hirz.).

« Non solum tenebrae et ignis, sed universae creaturae se armabunt ad ultiorem impium » (Pin.); omnes sceleris eius prudente cumque traducunt; omnes scil. in eius condemnationem conspirant; unde cum vigore oratorio subdit v. 27 « *revelabunt coeli iniuriam eius*

et terra consurget adversus eum »; — coeli scil. poenis coelitus immisiss (igne coelesti greges eius absumente, *Ot.*), terra vero instructis et armatis copiis (*OI.*); vel generatim: omnis creatura armabitur contra impium; illum punient tempestatibus, sterilitate (cf. *Cord. Men. Mar. Tir.*), cf. *Sap.* 3, 18. 21. Coelum et terram testes innocentiae Iobus appellaverat 16, 18. 19; unde Sophar ultraque sceleribus eius testimonium dicere irrefragabile, non sine acerbitate et pondere affirmat.

Ultio, quam creaturae de impio suo iure sumunt, tanta est, ut etiam in domum eius et familiam et proprietatem serpat; omnia enim heri iniquitate quasi infecta sunt et eius exemplo vel propinquitate corrupta et maledicto obnoxia. Unde v. 28 « *apertum erit germin domus illius; detrahetur in die furoris Dei* »; — i. e. exposita malis est eius posteritas (*Sa. Pin. Mar. Men.*) vel fruges eius praedae ac praedonibus exponuntur (*Tir.*); potius ex hebr. *migrabit fructus* (proventus) *domus eius* (cf. *Mar. Malv.*) vel *migret*, imprecantium more, i. e. evanescat omnis possessio eius; captivetur quasi et in alienam terram abducatur (722, unde *vulg.* *apertum erit facile perspicitur*); congruit alterum membrum: *diffluent* (sint) *in die irae eius* (cf. *Mar. Malv.*) i. e. perire, dissipentur velut aquae.

Demum per modum epiphonematis omnia complexus « *epilogando* » (*S. Thom.*) concludit v. 29 « *haec est pars hominis impii a Deo et hereditas verborum eius a Domino* »; — haec est portio, sors, quam impius quisque a Deo feret; *hereditas verborum a lat. interpretibus declaratur*: quam sibi sermonibus, blasphemis, querelicis acquisivit (cf. *S. Greyl. Rup. S. Thom. Cord. Cod. Vav. Mar. Malv. Tir.*) vel *operibus* (*Men.*), sed aptius ex hebr. *hereditas ei divinitus assignata* (*Calm. Ros. W. Hirz. Zsch. P. Hitz. Le Hir.*) i. e. judiciali sententia Dei (cf. 723) ei attributa; « *partem hanc instam ac debitam ac legitimam tulit* » (*Vav.*). Ad mentem Sophar optime congruit, tali affirmatione orationem concludere.

2. RESPONSIO A IOBO DATA. CAP. 21.

Arg. — Iobus attentione provocata et rei gravitate indicata (21, 1-6) iam disertis verbis et explicitè ex rerum usu et consuetudine probat, impios saepe omni frui prosperitate: ipsos scil. et progeniem, domus, possessiones, ipsaque armenta eorum optime valere; ducere illos cum suis vitam iucundissimam et genio indulgere, immo et suavem nancisci mortem, et haec omnia illis contingere, quamvis Deum blasphemant (21, 7-15). Dein contra amicos ulterius ostendit.

dit. raro illam evenire fortunarum eversionem ac ruinam, quam illi semper impio vaticinentur; atque immerito excipi, filios puniri pro patribus; quare amicorum arrogantiam reprehendit et illorum doctrinam ex diametro experientia teste convellit (21, 16-26). Ne illi vero Iobi ipsius ruinam obiciant pro re contraria, eos demum remittit ad hominum testimonium, quod undique afferatur, impium scil. in calamitate communi plerumque servari incoludem; immo ne reprehendi quidem ab illo; insuper honorari etiam post mortem, pompam nancisci funebrem, monumenta et mausolea, et ipsam terram ei esse levem. Unde constare, amicorum consolationem esse futilem, vanam, mendacem (21, 27-34).

Disputationis progressus in eo cernitur, quod Iobus amicorum asseritioni, quam obiter iam 9, 24; 12, 6 impugnaverat, nunc demum omni atque vigore exemplis late et ubertim adductis obviari venit et illi normae aeternae, quam iactaverant (cf. 18, 4; 20, 4) inconcussam, usum opponit et experientiam, prorsus contrariam, qua amicorum doctrina funditus evertitur. Ita Iobus invicta ostendit, falso inniti fundamento amicorum sententiam eamque vitae humanae consuetudine falsitatis argui, proinde minime sufficere ad quaestio- nem propositam ullo modo enodandam. Porro haec oratio multum conferit ad Iobi mores describendos. Miserationem instanter preceps erat (19, 23); nihil nisi acerbæ accusationes, tectas quidem, at valde pungentes recriminationes ei Sophar repedit (cap. 20): nihilominus Iobus mente excelsus et Dei sui testis conscientia fultus animo respondet *pacato*, omni ira abiecta, solius veritatis amans, solius veritatis propugnator egregius, qui et doloribus et quod longe manus est ipsi etiam contumelias et opprobriis superior evasi. Quare hac oratione *heros* patientiae facile dignoscitur.

a) Attente audiant 21, 1-6.

Cum eadem amicorum accusatio redierit, Iobus iam alia ratione suam propugnat innocentiam, probans scil. illorum doctrinam *de retributione terrena esse falsam*, experientiae contrariam. Disputationis scopum ipse v. 34 aperit. Praefationis loco rogat, ut ei aures præbeant attentas, ut rem quam dicturus sit expandant serio; deinde spernant, dummodo possint! Non dura incratione, ut fere hucusque, sed animo sedato et tranquillo orditur, in qua animi pace spes illa 19, 23 concepta reluet; v. 2 « *Audit queso sermones meos et agite poenitentiam!* » — in textu lat. eos cohortatur, ut resipiscant, ut falsam abiiciant doctrinam et criminaciones in ipsum iactatas

retractent. Verbum τὸν ἀποτύπων rite 43, 41 *consolationē* expressit interpres; quare hoc loco potius vertendum erat et sint *hae consolationes vestrae* i. e. si patienter me audietis, ponam hoc in *consolationis loco*; quia non alia ratione me consolamini, saltem hoc praestate (cf. *Malv. Mar. Vav. Gord.*). Congruunt LXX παρεκκλίσις; cum verbum οἴηται (niph.) significet dolere, poenitere, interpretationis latinae origo facile dignoscitur. Ad consolandum venerunt; apta ergo est modesta petitio!

Qui opus erit illorum assertioni toties repetitae et altissime
animis infixa obviam ire, quod auditoribus molestum est, denuo
urget instatque v. 3 « sustine me, ut ego loquar, et post mea, si vide-
bitur, verba ride? » — scilicet se proposituram gravia et quae sole-
neantur; unde ironice addit: post verba illudias (hebr.), per me licet
(sermone ad Sophar directo, qui ultimus eum oppugnaverat), « quasi
speret, si modo medioarem adhibeant attentionem et animos af-
ferant minus quam hac tenuis offendens, nihil habituos amplius quo-
obiecissent » (*Sanct. Cord.*). Porro attentionem provocat propter rei
gravitatem; est scilicet talis, quae non ad humana instituta referatur,
sed ad divinum ordinem, ad divinam rerum humanarum gubernatio-
nem quam maxime pertinet et quae solum hominem gravissimam
tentationi et impunitia exponat; ita v. 4 « numquid contra hominem
disputatio mea est, ut merito non debeam contristari? » — in hebr.
« numquid ego ad hominem eloquium meum? » — i. e. cum homine
mihi seruo, disceptatio? alterum quoque membrum interrogatio-
constat duplice particula³ expressa: *et eur non abbreviareter spiritus*
meus? i. e. cur non impunita, moerore, indignatione³ afficiar? at
optime LXX et *vet. lat.*: « aut quare non irascar? »

Prosternit scilicet Iobus, felicem impiorum sortem, de qua certissime constet, rem esse miram et quae homines vexet et ad impatiendum provocet; idem asserit, quod Psalmista sibi accidisse non diffidetur mei autem paene moti sunt pedes, paene effusi sunt gressus mei, qui zelavi super iniquos, pacem peccatorum videntis (Ps. 72, 1; cf. Ps. 36, 1; 48, 6-13). Est scilicet hoc divinae providentiae aenigma, quod homini

1. Vel an S. Hier. ad Sym. versionem μεταβούσεμεν ὑπὸν respexit.

2. **¶** particula est interrogatio generalis et quae superiori ¶ ex aequo subsequatur; accedit altera determinata *quare*, cf. Ps. 94, 9b, nisi malueris duo quasi quærum non irascer? et nonne merito, nonne ex aliqua causa irascer?

3. Est enim abbreviari spiritum ex locutione hebr. contrarium eius, quod **לְקַצֵּב** **לִקְצָדֵם** longum facere animum (cf. **υπέρθετος**) dicitur: utramque locutionem *Hier.* optimè veritatem Prov. 14, 29: « qui patiens est, multa gubernatur prudenter; qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam », et hanc quoque supra 6, 11 ut patienter agam.

273

nes quandoque exagit christianos, pios, nedum turbaverit veteres
illos! Non potestis, Iobus fere ait, impiorum prosperitatem saepe
continuum negare, quae res est stupore et admiratione plena; unde
v. 5 « attendite me, et obstupescite et superponite digitum ori vestro! » —
gestus est illorum, qui prae stupore sibi silentium indicunt, cf. 29, 9;
39, 34; Prov. 30, 32; Sap. 8, 12; Eccl. 5, 12; quae locutio apud
alios quoque obtinet (cf. « digito compesce labellum » apud Iuvena-
lem et aliorum exempla apud *Cord.*)

Deinde se quoque de hoc providentiae mysterio cogitarem timore et horro quodam sacro conculi asserit, unde iterum rei gravitatem et difficultatem commendat: v. 6. « *et ego quando recordatus fueram, pertimesco, et concutitur me amorem* »; sunt enim Dei consilia abyssus multa (Ps. 33, 7), et quod divus Paulus de vocazione ad fidem efficaci et de praedestinationis mysterio profatur, suo modo de fortunarum quoque et calamitatum hisce in terris distributione usurpari potest: *quam incomprehensibilia sunt iudicia eius et investigabiles viae eius* (Rom. 11, 33)! Aptæ Cod. adnotat: « omni tempore cogitatio illa viros pios exercitos habuit, quod plerisque concedat Deus improbis res secundiores. Ea est sanctorum velut querela; in illo versatur argumento Ps. 73; hanc Iobus non mediocri sollicitudine conficitur est » (sim. Var. W. Zsch.). Alii Iobum suae calamitatis sola recordatione concuti (cf. *OL. Malv.*) volunt; alii timere, ne temere quid loquuntur, ne in aliquo a veritate deficit (S. Thom. Pia. Cord.). Utrumque minus ad rem; insuper prius valde superfluum, alterum parum ad verba adeo gravia aptum est, quia Iobus de ea re iam verba fecit et hucusque nullibi talem loquendi timorem præseculerat, etiam ab eius mente satis alienum esse videtur.

b) Impios saepe omni ex parte agere prospere 21 z-15

Bene S. Thom.: « praemissis sufficientibus ad attentionem excitandam procedit ad quaestionem. Et quia Sophar dixerat, quod prosperitates malorum, si quae sint, brevi tempore finiuntur et bona in malum eius vertuntur, ideo improbat dicens »: v. 7 « Quare ergo impii vivunt, sublevati sunt, confortatique divitiis? » — i. e. vivunt prospere et diu; « quasi dicat: si impius velut avus volans et velut visio nocturna cito transit, unde est, quod multi impii habent vite divitum? Item, si hypocritae gaudium est ad instar puncti et eius ascensu cito decinetur, quare sublevati sunt, i. e. in honoribus promoti? Item si divitias quas devoravit, exomni, quare sublevati sunt confortatique divitiis, i. e. quare eorum divitiae sunt eis confirmatae »

(*S. Thom.*)? In hebr. *eur impii vivunt, senescunt, et etiam valent opibus?* Similiter LXX et *vet. lat.*: « quare impii vivunt et sennuerunt in divitiis¹ »?

Etiam filii eorum prospere agunt; « contra hoc quod dixerat: *filius eius attenetur egestate* (20, 10), dicit » (*S. Thom.*): v. 8 « *semen eorum permanet coram eis, propinquorum turba et nepotum in conspicuorum eorum* »; — in hebr. *semen eorum firmum* (stabile est) *coram iis cum iis eorum* (uti ipsi)² *et progenies eorum coram oculis eorum*: familias prospere crescit et stabili laetatur prosperitate longaque vita; quo adspectu impiis novas laetitiae causa praebetur. Longa vita tamquam virtutis merces promittetur (*Ex. 20, 12*), itemque proles numerosa (cf. *Ps. 127, 3-5*); ergo eo magis mirum, si eadem impiis obtingunt. Id argumenta a Baldad prolato (18, 19) opponit.

Præterea a rebus adversis immunes sunt: v. 9 « *domus eorum securae sunt et pacatae et non est virga Dei super illos* »; — « in originali rae sunt et pacatae et non est virga Dei super illos »; — in originali est elegans hebraismus *domus eorum pax a timore* i. e. summa quædam tranquillitas atque felicitas omnis timoris expers» (*Pin.*); tota familia et omnia quæ ad illam pertinent pacis prosperitatem præ se ferunt; abest ab iis *virga* i. e. castigatio vel ultio divina (cf. *Ps. 88, 33. Prov. 10, 13*) vel non habent, cur timeant Deum iudicem. Ita contra Eliphaz 13, 21. Videntur enim quasi exempti a communi hominum sorte; uti illud *in labore hominum non sunt et cum hominibus non flagellantur* (*Ps. 72, 5*; cf. *Cord.*).

Hæc laeta prosperitas in eorum quoque armentorum fecunditate cernitur et partu felici. Et in hebr. quidem distinet: *taurus eorum init et non renuit* (i. e. non fastidit coitum, cf. *Cod. Mal. VI. Hitz.* vel, quod alii volunt *non abiicit*³, frustra incit semen, cf. *Mar. Hirz. W. Del. Zsch.*); *parit iuvenca eius nec abortat*. Neque tamen desunt, qui utrumque membrum de bubulea accipiunt (cf. *Ros. Le Hir.*) et id quoque exprimere videtur *vulg. v. 10 bos eorum concepit et non abortivit: vacca peperit et non est privata foetu suo* »; — id quod in priore membro cum *Pin.* ad *taurum*⁴ trahere, sane violentum est; est vero notum,

1. Alii ἔνδια robur, vires explicant, quibus impii aetate progrediente nihilominus poliant (cf. *Mal. VIII. Hirz. Del. Zsch.*). Sed ex 20, 18; 15, 29 aliisque locis interpretatione græca et lat. iure præferuntur, præcipue quia hoc loco vita corporis robore ac sanitate græca et senectus debilitate minime molesta iam per se intelligitur solo nomine *vivunt*, valens et senectus debilitate minime molesta iam per se intelligitur solo nomine *vivunt*, quod in oppositione ad *miserre rivere* (quod Sopher voluit a lobo adhibetur).

2. Vel potius illas undique numerosa prole circumstari describitur, quasi: sunt coram eis, iuxta eos, cum eis (cf. *Mal. II. Hirz. W.*).

3. לְבָרֶב *Lev. 26, 11. 15. 30. 43. 44* abominari, despiciere; idem *Ier. 14, 19; Ez. 16, 45*.

Fortasse hiophil pro qd ponitur. *Ag.* habet *וְזִבְחַת* *i.e. בְּזִבְחַת*.

4. *Chald.* *כְּבָרֶב* reddit *כְּבָרֶב* (gravidans); unde priorem versus partem de tauri expositum.

bocem esse generis epic. apud grammaticos; similiter in græco οὐ βέβαιος et in *vet. lat.*: « vaccae eorum concipientes non abortant et foeta eorum salvavit et peperit »⁵.

Cum vero tanta eis arrideat rerum omnium prosperitas, non mirum est illos vitam ducent genialem. Hanc, utpote aliud argumentum, prius in laeta simul ac numerosa sobole Iobus delineat; v. 11 « *egrediuntur quasi greges pareuli eorum et infantes eorum exsultant lusibus* »; — hebr. *emittunt sicut pecora parvulos suos* i. e. proles adest numerosa; tamquam oves proficiunt, lusibus delectantur. Non abs re *Cord.*: « *sicut tenera, inquit, pecudum soboles saltu ac lusu in prato lascivias dominorum oculos oblectat, sic filiorum numerosa atque festiva soboles in plateis lusitat et cum parentum mirifica volupitate lascivit.* Verba haec paraphrasin continent vitæ liberioris, Dei timore minime coercitæ et intemperantia assuetæ parumque pudicas educationis, qua impiis liberis suis indulgent, quos lascivie sinunt ». Vitam non minus festivam adulti agunt: v. 12 « *tenent tympanum et citharam et gaudent ad sonitum organi* »; — hebr. *attollunt scil. vocem* (cf. *Is. 24, 14; 42, 11*) i. e. cantant, iubilant *ad tympanum et citharam et laetantur ad sonum fistulas* i. e. festiva habent convivia cum musica (cf. *Is. 5, 12*) et saltationibus; laetos ducunt dies.

Ad prosperitatem cumulum accedit, quod post vitam suavem ac diutinam sine ulla molestia naturæ debitum solvent, subito sine morbo diutino moriuntur v. 13 « *ducunt in bonis dies suos et in puncto ad inferna descendunt* »; — hebr. *consumunt, conterunt*² *in bono dies suos*, placidam vitam et suavem senectutem vivunt, et ipsius mortis horrorem non percipiunt. Bene *Mar.*: « id auget eorum felicitatem, quod continuo peracta in bonis vita moriuntur. Iulius Caesar optimum genus mortis repentinum dicebat; mors expectatione, metu, morbis, quam ipsa est gravior »; sim. in catena Nicetae (cf. *Pin.*), *S. Thom. Cord. Est. Cod. Vav. Sa. Malo. Men. Tir.* Quod quibusdam placuit, inferri sermonem de subitanœ ad *inferni tormenta* descensu (cf. *exp. in. Rup. Br. Le Hir.*), certe non est ad Iobi auctoris mentem, sed *school* mortuorum habitaculum (*neutiquam sepulchrum*, uti alii volunt v. g. *Cod.*) *generatum* indicat.

Et — quod rei indignitatis culmen est — tanta potiuntur felicitate, quamvis Deo aperte nuntium remiserint, in Dei oblitione, contemptu, blasphemis vivant. Id non sine indignatione Iobus effert, quare ubi-

1. Hebr. בְּזִבְחַת facient partum significat.

2. i. e. usu deterunt; neque opus est sequi alteram lectionem כְּבָרֶב, quam multi codd. habent; cf. cf. *Rossi*.

rior sermone singula perfracta et recenset : v. 14 « qui dixerunt
Deo : recede a nobis et scientiam viarum tuarum nolumus » v. 15
qui est Omnipotens, ut serviamus ei, et quid nobis prodest, si orave-
rimus illum ? — viae Domini dicuntur vel rationes et gubernandi
modi, quibus ipse utitur, vel quibus nos incedere vel uti iubet i. e.
mandata eius et leges; illi omnem Dei reverentiam plane abiiciunt,
omnem Dei cognitionem funditus extirpare nituntur; addunt v. 15
ludibria, quibus Dei maiestatem, potentiam, benignitatem proculeant.
In hebr. maior cum contemptu *quid Omnipotens...*

e) Raro impios statim puniri 21, 16-26

Iobus cum ironia exclamat in textu hebr. v. 16 : *ecce, non (est) in manu eorum bonum eorum* i. e. videte, quantopere bonis *non* utantur! quid ergo oggeritis mihi ruinam malorum? Textus vero lati-
nus intelligi potest de veris bonis, quibus cum omni prosperitate
externa tamen carent (cf. S. Thom. Pin. Vav. Cod. Cord.), quare
illorum consortium repudiat v. 16 *Verumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua, scilicet impiorum longe sit a me*; — i. e.
haec non dico, quod aut existimem illos penes se habere auctoritatem
in res suas aut quod animus meus in eiusmodi studium rapiatur
(Malv.). Simul suum ab omni impietate alienum animum Iobus
declarat.

Ex textu hebr. varius apud varios statuitur nexus : *ecce non (est) in eorum manu bonum eorum*. Alii enim legunt per interrogacionem (potest enim *non* omitti, cf. 2, 10; 14, 16?) i. e. nonne prosperitate pro libitu utuntur? ita, ut Iobus quasi colligat quae dixerat, et se sua contraria sorte non esse
impium probet (cf. Ros. Hitz. W.). Alii legunt assertive, sed sensum varie
efferunt: non in eorum manu, sed ex alieno arbitrio, *ex Deo*, pendet eorum
felicitas, et haec est rei indignitas, quia Deus eos reddit felices (Del. Zsch.
P.); vel bonum eorum non est firmum ac stabile, etsi ita videatur; vel vera
bona non possident. Ad hanc expositionem accedere videtur vulg. Alii
deum, ut Hitz., verba accipiunt quasi ex adversariorum mente et ore
objectiona, quibus arguendi rationem Iobi encrypare studeant et ad quae Iobus
v. 17 et deinceps respondet. Verum, cum Iobus impiorum felicitatem
usque ad mortem notaverit v. 13, tali response vix ei poterunt obviare.
Sed optimum censeo, Iobum *cum ironia* haec loqui, cum et anteeden-
tibus et consequentibus maxime congruat: ecce revera, uti vos dicitis, non
non frumentum mali, *non* utuntur fortuna stabili; huic expositioni consonus
est textus LXX et *vet. lat.* : *erant autem in manibus eorum bona*¹; deinde

1. i. e. uti adnotat S. Aug. : « non tulit eis bona ipsa, cum haec dicerent ».

ne ex tali adversiorum irrisione et felicitatis impiorum praedicatione ipse
impietati eorum videatur calculum adicere, addit: mens et consilium
impiorum longe a me abest (hebr.); vel ironice: ego certe pro conditione
mea, utpote miserrimus, non impius sum.

Quod ironica negatione v. 16 hebr. asseruerat, iam ulterius ex iis,
quae communiter contingunt, probat evertens amicorum placita de
repentina et ineluctabili impiorum ruina. Neque enim sine acrimonia
eos interrogat v. 17 « *quoties lucerna impiorum extinguetur et super-veniet eis inundatio et dolores dividet furoris sui* »? — i. e. rarissime
impia poena plectuntur; primo membro alludit ad 18, 6; altero ad 18,
12 (cf. hebr.), tertio ad 20, 29. Cum emphasi in hebr. *quoties... venit*
super eos pernicietes eorum i. e. quam illis propriam esse ac deberi vos
dicitis, *quoties dolores* illis tamquam *partem admetitur in ira sua?*
quoties revera eveniunt, quae vos semper accidere iactatis?

Eadem particula *quoties* etiam in sequenti v. subaudienda est
(Malv. Ros. Hitz. W. P. Zsch.) vel sententia ibi enuntiata tamquam
consequens adnectenda est ad superiora i. e. ita, ut sint quasi paleae
(cf. Del. Hitz.). Prius quam facillime aptatur ad *vulg.* v. 18 « *erunt*
sicut paleae ante faciem venti et sicut favilla, quam turbo dispergit »?
— i. e. quando vel quoties id impii accidit? quando subito et stirpi-
tus demum delentur, nonne potius foventur, servantur, crescunt?
Alludit ad 20, 7-9; de phras. cf. Ps. 1, 4; 82, 14. Is. 40, 24; 41, 2;
47, 14. Gradatio cernitur, quia *gluma* facilius quam *stramen* (hebr.)
abripitur, *turbo* vero vehementius quam *ventus* dispellit.

Ex eadem oratione Sophar, ad quam modo allusit, obiectio nis
ansam capit quam sibi ipse opponat; dixerat enim Sophar: *filius eius*
atterentur egestate (20, 10; cf. 5, 4); unde ex adversariorum mente,
sin minus ipse impius, saltem *filius eius* luent poenas; et ita consi-
stere autumnant retributionis terrestris normam, quare v. 19 « *Deus*
servabit filios illius dolorem patris; et cum reddiderit, tunc sciet »;
— bene Vat. et Malv. III. : « subaudienda nonnulla : tu diebas : Deus
puniel in filiis rapinam parentum; non sic fiat, sed potius *illi ipsi*
retribuat Deus et cognoscat *ipse*, ipse sentiat poenam peccati sui »,
quem sensum etiam clarius textus hebr. exprimit: *retribuat ei et sciat*
i. e. experientur ipsum. Verba *vulg.* innuere potius videntur:

1. בְּלֹא בָּנִים explicant alii a בְּלֹא funis ad metendum, portio fone et mensura attributa,
hereditas (cf. Ps. 16, 6; ita iam Chald. Hitz. W. P.); i. e. quoties eis portiones in ira
sua attribuit, scil. ea quae illis iure ac hereditate debentur; alii retinent significacione
non translati: quoties illis laqueos attribut, i. e. poenas, quibus explicantur et involuti
perent (Del.); at cum haec sortis attribuendas notio iam in verbo פְּנֵי innatur, exposi-
tio, quam LXX (ωτίνε) Syrus (?) et vulg. sequuntur et cui etiam recentiores adstipu-
lantur (cf. Malv. Mar. Vav. Cod. Ros. Hitz. Zsch.), utpote magis nervosa iure praefertur.

impium tum demum poenas in se experitum, cum Deus illas in filios devolverit.

At Iobus bene urget, ex amicorum de retributione doctrina id necessario consequi, ut ipse impius (iam hisce in terris) poenas luat; quare victoris in modum idem varie proponit: v. 20 « videbunt oculi eius interfectionem suam, et de furore Omnipotentis habet »; — melius apud LXX ὁ οὐεινός (v. ὁ οὐεινός) et ret. lat.: « videat oculi eius necem suam et a Domino non salvetur » (ψι διαστολή εἰναι) i. e. ipsem in se experitum perniciem! Haec demum est vera et insta, ut amici statuunt, retribiendi ratio; ipse igitur large bibat calicem furoris Domini i. e. pesimè accipiat a Deo irato et saeviente (*Vav.*), inecribuit et conturbetur effusis calamitatibus (*Malv.*). Nam si demum post impii mortem poena ingruit in filios, hoc non pertinet ad poenam patris, ut nota *S. Thom.* transitum ad sequentia (sim. *Pin. Vav.*); unde v. 21 « quid enim ad eum pertinet de domo sua post se, et si numerus mensium eius dimidietur ? » — in hebr. *num quid voluntatis* (curae) est *ei de domo sua post se et (postquam) numerus mensium eius truncatus est* i. e. simul ac ipse et vita sublatus est (cf. *Malv. Cod.*), parum curat quid familiae suae in terris eveniat (cf. *Cord. Pin. Vav.* et supra ad 14, 21; *Eccl.* 9, 5, 6).

Iobus rem evicit: impios fortuna saepe florere. Aliud adversariorum doctrina postulat. Quare in eos invehitur, utpote qui praesumant Deo praescribere, quid et quomodo agere debeat, ut illa quam ipsi fingunt iustitia servetur. Volunt illi scil. suo dogmate unam tantum viam Deo assignare, unam legem ei praestituere, eum quasi docere, quomodo impios debeat adhibere. Unde v. 22 « numquid Deum docebit quispiam scientiam, quī excelsos iudicat ? » — i. e. quantae est arroganiae et absurditatis, Deo se magistrum obtrudere, quomodo debeat res mundanas administrare. Id autem faciunt, qui rerum experientia neglecta ex praeiudicata opinione Deum res prosperas et adversas secundum virtutis seclerisque solam normam distribuere contendunt. Quare apte Dei *sublimitatis* mentionem ingerit, ut intelligent Dei cogitationes nostris esse altiores, inscrutabiles ac varie eius iudicia. Deus enim *excelsus* i. e. angelos coelestes (cf. 4, 18; 5, 1; 15, 15) imperio suo atque iudicio regit ac continet, ipsa coelestis moderatur, quare impudentia est, aliam exigere rerum humanarum administrationem, quam observatam videmus. Aliam vero illi expostulant, cum doctrinam propugnant ab experientia alienam.

4. γῆς varie exponant et derivant, vel denominativum a γῆ (sagitta), unde vel *sorte distribuere*, cum veteres sagittis uterentur ad sortes trahendas (cf. *Hirz. W.*), vel *currere*, metu attingere (*Hirz.*); aliis = γῆς.

Quare Iobus denuo effert, quam inaequali sorte homines utantur, idque gravi oppositione: v. 23 « ille moritur robustus et sanus, dives et felix; v. 24 viscera eius plena sunt adipe et medullis ossa illius irrigantur; v. 23 aliis vero moritur in amaritudine animae abque ullis opibus; v. 26 et tamen simul in pulvere dormient et vermes operient eos ».

Hebr. ita ad verbum: *hic* (alius) moritur in ipsa sua felicitate (in vigore integratili suae, in robore perfectionis suae, cf. *Mer. Malv. Cod.*) totus tranquillus et quietus; varie v. 24 a interpretantur: vel uti LXX, *Syrus*, vulg.: intestina, latera, viscera eius repleta sunt adipe — *an. λεγ. γένεται* iure explicatur collata voce chaldaica et syriaca *אַלְמָנָה latus, femur et בְּלֵן vel latiore sensu accipiatur, vel בְּלֵן legitur — haec exposito contextui et paralleloismo optime congruit eamque sequendam esse dico (cf. *Cod. W. P. Zsch.*); vel (collata voce arabica) *peccosa latifundia plena sunt lacte*, de gregum scil. ubertate (cf. *Ros. Hirz.*); vel (collata voce talmudica *תְּלִיבָה*) *malitria eius plena sunt lacte*, ad quam interpretationem cf. *Malv. Ges. Thes. Del. Hirz.* Alterum membrum v. 24 verte et *medulliosissimum eius irrigatur*; cf. *Prov.* 3, 8. Is. 58, 11 i. e. corpore gaudet vegeto et robusto, sanitate firmissima, membra eius perfunduntur succo vitali (cf. *Pin.*); *hic* (alius) moritur cum anima amara (moesta) *neque fructus est bono; una in pulvere cubant et patredo* (cf. 7, 5) operit eos.*

Totius argumentationis tenore suadetur ista oppositione improbi pīque fata, quae saepe eveniant, delineari, ut recte sentiunt *O. Cod. Hirz. W. Zsch.* Hisce igitur ita constitutis adversariorum doctrina prostrata iacet, utpote experientia teste iugulata, quam qui ultra sustinere conantur, iure audiunt illud v. 22 *numquid Deum docebit quispiam scientiam et gubernandi rationem?*

d) *Immo impios saepe servari incolumes et honorari 21, 27-34.*

Opportune praeeoccupat obiectiōnem, quam ex ipsius Iobi sorte adversarii colligunt, scil. in Iobi demum ruina certo cerni vindictam divinam, quare verum esse, impium tandem iri delectum, eti longa prosperitate floruerit. Ita interlocutores revera censore Iobus facile pervidet; unde v. 27 « Certe novi cogitationes vestras et sententias contra me iniquas; v. 28 dicitis enim: ubi est dominus principis? et ubi tabernacula impiorum? » — in hebr. *ecce scio cogitationes vestras et consilia (quibus) me opprimitis; ubi est dominus principis?* scil. Iobi (*S. Thom. Malv. Sa. Men. Tir. W.*); vim et violentiam sibi inferri conqueritur Iobus, quia cum sine ulla ratione impiorū accenserit, putantes eius ruinam satis superque contra ipsum testari et vindicem iustitiam munere suo functam esse et fungi. Propterea Iobus iam ad hominum testimonium provocat, quo constat, impios non affligi sed prospere agere. Id autem testari posse et debere unumquemque,